

Олеся МЕДИНСЬКА

*кандидат філологічних наук,
викладач кафедри журналістики
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

УДК 378.147:808.5

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ СПЕЦКУРСУ
«КУЛЬТУРА ЕФІРНОГО МОВЛЕННЯ»**

У статті розкрито прикладні аспекти застосування інтерактивних освітніх технологій під час вивчення спецкурсу «Культура ефірного мовлення». Особливу увагу приділено інноваційним методикам викладання дисципліни. Висвітлено процес організації інтерактивного навчання, який передбачає моделювання професійних ситуацій, використання рольових ігор тощо. Запропоновано типологію інтерактивних вправ, спрямованих на формування професійної компетенції майбутніх журналістів.

Ключові слова: *інтерактивні технології, культура мовлення, методи навчання, рольові ігри, технології ситуативного моделювання, інтерактивні вправи.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та розвитку інформаційного суспільства система освіти вищої школи зазнає кардинальних змін. Сучасна освітня парадигма спрямована на впровадження педагогічних інновацій, пошук продуктивних технологій викладання, ефективного методологічного інструментарію, адекватного новим соціальним викликам. З огляду на це змінюється вектор професійної підготовки майбутніх фахівців із нормативно регламентованого на творчий компонент, здійснюється перехід від усталеної адаптаційної освітньої моделі до інноваційної, спрямованої на розвиток креативних якостей суб'єктів навчального процесу, їх інноваційного мислення. Реалізація стратегій ефективного підвищення якості підготовки майбутніх фахівців зумовлює використання інноваційного навчання.

Проблема впровадження сучасних навчальних методик у практику вищої школи є пріоритетною серед наукових досліджень. Теоретичні й методичні засади організації інтерактивного навчання розкрито в працях І. Богданової, О. Бугрій, О. Пометун, Л. Пироженко, Н. Побірченко, Л. Шевцової, П. Щербаня тощо. Різні аспекти цієї проблеми знайшли відображення в наукових доробках як українських, так і зарубіжних учених (Ю. Завалевського, Н. Заячківської, О. Комар, Л. Козак, В. Мельничайка, С. Пультера, В. Підгурської, О. Січкарук, Н. Солодюк, І. Яцик, К. Бенне, Л. Брадфорд, Д. Кавтрадзе, К. Роджерса, К. Фопеля тощо).

Аналіз наукових студій свідчить, що методика організації занять на основі інтерактивних технологій у навчальному процесі вищої школи недостатньо розроблена. Виходячи з цього, **актуальним** залишається питання інтерактивних технологій у контексті формування професійної компетенції майбутніх журналістів. У ракурсі означеної проблеми особливого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних інтегрувати теоретичні знання і практичні уміння в цілісну систему, володіти високою культурою мовлення, ефективно вирішувати професійні завдання.

Мета статті – висвітлити практичні аспекти впровадження інтерактивних технологій та методів навчання під час вивчення спецкурсу «Культура ефірного мовлення».

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції реформування освіти потребують оновлення методик фахової підготовки студентів. У зв'язку з цим виникла необхідність модернізації навчально-методичної системи формування професійної компетенції майбутніх журналістів у контексті спецкурсу «Культура ефірного мовлення». Одним із шляхів підвищення якості засвоєння теоретичних і практичних основ дисципліни є використання інтерактивних технологій навчання.

При проведенні практичних занять використовуються активні методики, засновані на проблемних, евристичних, ігрових та інших продуктивних формах навчання, що розвивають індивідуальність, критичне мислення, стимулюють креативні здібності студентів через безпосереднє залучення у професійну діяльність, сприяють мобілізації організаційних, комунікативних, дослідницьких та проектувальних умінь майбутніх фахівців.

Практичні заняття зі спецкурсу «Культура ефірного мовлення» побудовані на засадах діалогічної взаємодії суб'єктів навчання, у результаті якої накопичується досвід нестандартного розв'язання завдань фахового спрямування, формуються мовні, мовленнєві, комунікативні та соціокультурні компетенції, відбувається взаємне утвердження «Я-концепції» учасників діалогу. Рівень активності індивідів у діалогічному навчанні визначається дотриманням таких вимог: відтворення реальної обстановки, у якій учасники діалогу представлені як носії конкретних журналістських ролей (диктор телебачення, ведучий новин, репортер, радіожурналіст тощо), урахування підготовленості студентів, психолого-вікових особливостей, розвитку креативності майбутніх журналістів.

Чільне місце в методиці викладання навчального курсу посідають індивідуальні та групові види комунікативної та інтерактивної діяльності, наприклад: дискусії, моделювання професійних ситуацій, соціально-рольові взаємодії, проектно-дослідницька робота тощо. Такі методики забезпечують глибоке вивчення і засвоєння матеріалу, підвищують якість мовленнєвої готовності. Студенти опановують усі рівні пізнання: розуміння, застосування на практиці, аналіз, синтез, оцінку.

Розглянемо можливі варіанти використання інтерактивних технологій на прикладах окремих тем дисципліни.

Серед пріоритетних методів навчання, орієнтованих на формування комунікативно-мовленнєвих умінь, у практиці викладання курсу особливе місце належить **аналітичній бесіді**. Під час вивчення теми «Теоретичні засади спецкурсу «Культура ефірного мовлення». Мовна особистість. Професійна мовна компетенція» студенти на основі опрацьованих джерел (Б. Головіна, Н. Бабиц, Г. Сагач, М. Пентиліук) пояснюють характер зв'язків мовлення з немовними структурами: свідомістю, мисленням, адресатом, дійсністю, умовами спілкування. Активізувати увагу учасників бесіди можна за допомогою запитань: 1. Чи існує різниця між поняттями «культура мови» і «культура мовлення»? 2. Що таке мова, мислення? Поясніть взаємозв'язок цих понять. 3. Що спільного і відмінного у змісті дефініцій «мовна особистість» і «мовленнєва особистість», «мовна компетентність» і «мовленнєва компетентність»?

Аналітичну бесіду варто застосувати під час вивчення теми «Норми літературної мови. Типи мовних норм. Комунікативні якості культури мови». Спираючись на наукові дослідження відомих лінгвістів, учасники аналітичної бесіди відповідають на запитання: 1. Як здійснюється системний підхід до комунікативних якостей мовлення? 2. Як рівень культури мовлення впливає на комунікативний процес? 3. Які умови точності мовлення? 4. Що таке логічність мовлення? 5. Що спільного в логічності і точності мовлення? 6. Чому логічність мовлення залежить від логічності мислення? 7. У чому полягає зв'язок між засобами точності мовлення і контекстом? 8. Визначте суть дефініцій «предметна точність» і «понятійна точність» мовлення.

Підвищенню активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення теми «Техніка усного мовлення журналіста» сприятиме постановка таких запитань:

1. Чи можна вважати, що радіо й телебачення створюють мовленнєвий фон, який впливає на мовленнєву поведінку слухачів / глядачів? 2. У чому унікальність і сила звукового мовлення? 3. Чи існує зв'язок між дикцією й орфоепією? 4. Чим дикція відрізняється від артикуляції? 5. Яке значення мають засоби логіко-емоційної виразності читання для професійної підготовки журналістів?

З метою покращення ефективності викладання існує необхідність запровадження однієї з форм інтерактивної технології – **дискусії**, яка дає можливість поєднання індивідуального та кооперативного навчання студентів. На практичних заняттях активно використовуються такі різновиди дискусій: панельна, міні-дискусія, диспут, дебати, ток-шоу, круглий стіл, прес-конференція тощо.

Міні-дискусію доцільно застосувати під час вивчення теми «Невербальні засоби комунікації». Викладач пропонує студентам питання для обговорення: 1. Умовні жести виникають як результат конвенції чи традиції? 2. Чи можна стверджувати, що невербальні засоби спілкування мають національний характер?

Практичне заняття на тему «Професійний журналістський етикет як невід'ємна частина мовної культури» передбачає осмислення студентами питань: 1. Чи потрібно дотримуватись етикету під час суперечок в ефірі? 2. Чи можна вважати, що мова ворожнечі є антиподом культури мовлення?

На практичних заняттях зі спецкурсу доцільно використовувати **панельні дискусії** на різні теми. Враховуючи актуальні проблеми ефірного мовлення, можна запропонувати таку тематику: «Шляхи формування мовної компетентності», «Значення невербального спілкування для ефективної комунікації», «Культура мовлення тернопільського телебачення та радіо», «Етично-професійний аспект діяльності журналіста в умовах інформаційної агресії», «Орфоепічні проблеми у системі фахової підготовки телерадіоведучих» тощо.

Високого рівня активізації мовленнєвої діяльності студентів можна досягти шляхом упровадження в практику викладання різних форм організації інтерактивного навчання. На практичних заняттях провідними формами інтерактивної діяльності є **круглі столи, прес-конференції** тощо. Вибір тематики може бути різним, наприклад: «Ефірна журналістика: мовленнєвий аспект», «Національна система мовленнєвого етикету», «Специфіка ефірного мовлення», «Мова тележурналістів як еталон культури мовлення», «Мовний паспорт журналіста», «Культура міжперсонального фахового спілкування», «Мовно-інформаційний простір аудіовізуальних ЗМІ», «Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора» тощо.

Технології ситуативного моделювання. «Мовленнєва дія неможлива поза ситуацією спілкування. Ситуація конкретизує мовленнєву дію і предметно-змістовний план мовлення, зумовлює вибір мовних засобів її учасниками» [1, с. 53]. В основі цієї методики лежить моделювання конкретних професійних ситуацій, під час взаємодії з якими студенти краще засвоюють матеріал, колективно вирішують проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації. Як зазначає О. Січкарук, «створення ситуативних завдань є наслідком практичної реалізації теорії мовленнєвої діяльності з метою формування комунікативних умінь» [3, с. 25].

Ситуативний метод характеризується значним поглибленням смислового аспекту спецкурсу «Культура ефірного мовлення» та наявністю елементів проблемності, самостійності, динамічності. Щоби навчити студентів культури мовлення, потрібно створювати атмосферу реального професійного спілкування, враховуючи компоненти ситуативної позиції та взаємовідносини між комунікантами.

У процесі викладання дисципліни заняття практикуємо проводити у формі **ділових ігор**, які дозволяють проектувати майбутню фахову діяльність студентів та максимально наближати її до умов виробництва, моделюючи різні професійні ситуації. Методика їх виконання передбачає впровадження прийомів активних комунікацій, вербальних і невербальних сигналів. За допомогою такої форми проведення практичних занять у майбутніх журналістів ефективно розвиваються навички професійного мовлення.